

бярэзка №07

№ 07/2020(1106)

ISSN 0320-7579



12+

«Questmakers?! Хто гэта? Дзе гэта?!»

Слова «квэст» ужо амаль ні ў каго не выклікае пытанняў «Што гэта?» і «Навошта гэта?». Больш цікавіць «Дзе гэта?» і «Калі гэта?». Удзел у квэсце падобны да перамяшчэння ў іншую рэальнасць, дзе ў цябе ёсць мэта, якой трэба дасягнуць. Хтосьці ўваходзіць у гэтую іншую рэальнасць, а хтосьці яе стварае, што не менш цікава.

Мы паразмаўлялі з хлопцамі-падлеткамі Аляксандрам Васілевічам і Уладзімірам Германам, якія робяць квэсты для кампаній. Як яны ствараюць такога кшталту івэнты, хто можа ў іх удзельнічаць і ўвогуле чаму яны прыйшлі да ідэі рабіць квэсты ў гандлёвых цэнтрах — чытайце ў інтэрв'ю.

— Ты верыш у лёс, Нэа?

— Не.

— Чаму?

— Непрыемна думаць, што табой маніпулююць.

«Матрыца»

Куды прыводзяць ідэі

Саша: Мы абодва вучыліся па праграме «Крэатыўны лідар» у школе бізнеса для падлеткаў. Працавалі з рознымі брэндамі, і задача была ў тым, каб палепшыць іх пазнавальнасць. Спачатку мы праводзілі апытанне мэтавай аўдыторыі: апыталі каля 200 людзей, ці ведаюць яны брэнд і як ставяцца да яго.

Мы тады вырашылі, што найбольш ідэяй будзе квэст, таму што ён вырашаў праблему нязручнай геалакацыі: пазначалі ў афішы да квэста, што пачатковай і канчатковай кропкай павінна быць крама брэнда, з якім мы працуем.

Першапачаткова гэта быў не наш праект. У паралельнай праграме ўжо «гуляла» ідэя рабіць квэсты для кампаній. У іх быў стартап, а ў нас кліент. Нашы каманды вырашылі аб'яднацца і ўвасобіць ідэю. Мы планавалі прымеркаваць квэст да II Еўрапейскіх гульняў. Але з-за неарганізаванасці працы тры разы пераносілі дату правядзення. Калі ўсё ўжо было гатова, палова каманды раз'ехалася. Пасля гэтага ніхто, акрамя мяне, не паверыў, што ў нас нешта атрымаецца. Яны адмовіліся ад гэтай ідэі, нягледзячы на тое, што я заклікаў іх працягваць далей.

Я тады на самай справе адчуў палёжку. Мне было лягчэй самому за ўсіх працу рабіць. Я цяпер разумею: адзін бы я не справіўся. Але на той момант я думаў, што спраўлюся.

Вова: Тады я быў гатовы ўдзельнічаць ва ўсім. Даведаўся, што ў Сашы ёсць праект, і напісаў яму: «Саш, можна да цябе далучыцца?» Па-першае, сам праект рэальна вельмі класны. Па-другое, мы з Сашам сядзелі за адным сталом і шмат размаўлялі. Ну і проста таму, што вельмі хацелася быць задзейнічаным у нейкім праекце.



Аляксандр

Саша: З намі працавала студэнтка і яшчэ адна дзяўчына з нашай школы. Без вопыту работы гэты квэст рабіць было б нерэальна. Ды і ў прынцыпе, калі працуеш не адзін, а ў камандзе, табе неяк весялей і менш нагрузкі.

Вова: Калі гэта маленькі праект, то маленькая каманда — гэта добра. Калі людзей больш, то больш усялякіх рознагалоссяў.

Вова: Бываюць такія хлопцы, якім нешта прапануеш, а яны проста: «Не». І далей дыялог ужо немагчыма будаваць. А з Сашам можна пайсці на кампраміс — гэта менавіта тое, што патрэбна ў бізнесе. У нас з ім шмат агульных інтарэсаў і ёсць, што паабмяркоўваць. І немагчыма забыцца на тое, як Саша можа танчыць за пячэньку.

Саша: Мне патрэбна была каманда, як бы я ні хацеў працаваць адзін, бо я б відавочна не справіўся. Вова вельмі адкрыты і ўмее крэтывіць. І не баіцца дарослым казаць ўсякае. Класны хлопец.

Ведаць шлях і прайсці яго — не адно і тое ж.
«Матрыца»

Пра памылкі ў размеркаванні бюджэту і пра малпу, якая сядзіць ў галаве.

Вова: Мы заўсёды пачынаем з разведкі: едзем у гандлёвы цэнтр, глядзім, якія там ёсць крамы. Потым раімся з нашым галоўным менеджарам у Школе і пачынаем прыдумляць пытанні. На гэта сыходзіць прыкладна месяц. У кожнага ў выніку атрымліваецца па 15—20 пытанняў. Потым зноў раімся і адбіраем дзесяць найлепшых пытанняў. Даводзім іх да розуму: нешта папраўляем, падбіраем карцінкі, афармляем пад стылістыку новага квэста. Калі пытанні гатовыя, пачынаецца актыўны піяр квэста ў сацсетках. Хто хутчэй адказвае на ўсе пытанні, атрымлівае прыз. То-бок гэта не так, як у квэст-румах, дзе ты збіраеш элементы, не.

Саша: Я запомніў, як мы злілі 50 рублёў на рэкламу нашага праекта, якая нам нічога не прынесла. Нам выдалі пэўную суму, і мы лічылі кожную капейку, а тут адразу 50 рублёў!..

Вова: Так, мы неяк сядзелі выбіралі нам мікрафоны. Звычайна мы іх бярем у арэнду. І калі ў нас яго забіраюць, то мы плацім 5 рублёў. Але можна самім прыехаць і здаць, тады ўсё будзе бясплатна. Вось мы сядзім і спрачаемся, думаем наконт гэтых пяці рублёў. І Саня такі: «А я 50 рублёў на рэкламу зліў».

Вова: Пасля таго, як мы з'ездзілі ў гандлёвы цэнтр упершыню, у нас быў дзесьці

месяц-паўтара, каб прыдумаць пытанні. У выніку праходзіць час, я разумею, што заўтра ўжо трэба прынесці пытанні. І я сяджу ў трамваі і прыдумляю пытанні.

Саша: Таму яны і атрымаліся так сабе! Складанне пытанняў — мой любімы этап насамрэч.

Вова: Мой любімы этап — гэта там, дзе печыва і гарбату даюць. І складанне пытанняў.

Саша: Асабліваць у тым, што пытанні павінны быць звязаныя з назвамі крамаў. Нават калі назвы вельмі незвычайныя, ты ўсё роўна павінен прыдумаць да іх пытанне. Часам проста гугліш. «Электрасіла», напрыклад. Я загугліў слова «электра», і аказалася, што гэта нейкая супергераяня. Мне падабаецца складаць пытанні, таму ў мяне ўсё адразу сыходзіцца.

У нас сустракаюцца пытанні на самыя розныя тэмы: былі некаторыя пытанні на разуменне космасу, астраноміі. Былі на веданне розных персанажаў. Так, мы арыентуемся на падлеткавую аўдыторыю, але нельга сказаць, што чалавек, якому 30 гадоў, не змог бы адказаць на гэтыя пытанні.

Вова: Ёсць гіфка, дзе малпа стукае ў дзве талеркі. Вось менавіта гэта адбываецца ў мяне ў галаве, калі складаю пытанні. Калі ты бярэш назву крамы, ты ў першую чаргу думаеш, якія ў цябе гэта выклікае асацыяцыі. А потым іх даводзіш да розуму, каб зразумела было не толькі табе па тваіх асацыяцыях, але каб іншыя людзі таксама маглі нешта зразумець, разгадаць. Асацыяцыі, рыфмы, словы, карцінкі, сінонімы, антонімы — вось гэта ўсё.

Страх, нявер'е, сумненні адкінь — ачысці свой мозг.
«Матрыца»

Вова: Перш за ўсё гэта новыя веды і досвед. Такого досведу ты нідзе не атрымаеш. А грошы — прыемная падзяка за твае намаганні. Можна, умоўна, гуляць у камп'ютар, а можна браць і рабіць праекты.

Саша: Калі я толькі ўступаў у гэты праект, наогул не думаў пра грошы. Матывацыя была ў тым, каб у прынцыпе ў чымсьці паўдзельнічаць. Я з самага пачатку хацеў чымсьці займацца. Мяне наогул не прыцягвала проста існаванне. Хадзіць у школу, рабіць урокі і чакаць выходных. Ёсць нешта, што цябе запальвае знутры, табе гэта вельмі падабаецца. У мяне такая рэч — гэта праект. Калі ішла праца, вольнай хвіліны не было. Гэта значыць, ты рабіў дамашку максімальна хутка і адразу сядзеш за праект. Пару гадзін рабіў праект і адразу клаўся спаць. Але ты быў абсалютна шчаслівы ў гэты момант, хоць у цябе не было вольнай хвіліны апошнія некалькі тыдняў.



Уладзімір

Я не сказаў, што будзе лёгка. Я толькі абяцаў адкрыць праўду.

«Матрыца»

Вова: У нас у абодвух бацькі ў бізнесе, і яны могуць нешта падказаць. Таму раімся з сям'ёй і з камандай. Выходзіць аб'ектыўны погляд, таму што ўсе з розных сфер і розных узростаў.

Саша: Я б дакладна параіў знайсці якога-небудзь дарослага, якому ты будзеш скідваць свае матэрыялы, каб ён іх паглядзеў.

У нас быў стартап з нуля, дзе наогул не трэба ўкладвацца. Самым вялікім пытаннем будзе знайсці першага кліента. Але я думаю, калі ты захочаш зрабіць нешта такое і будзеш стукацца ва ўсе дзверы, то для якой-небудзь фірмы ты гэты івэнт зробіш. Тут таксама трэба навучыцца рабіць добрую прэзентацыю сваёй задумы. Спачатку, можа, ты зробіш гэта бясплатна, але потым, я думаю, усё атрымаецца.

Каманда. Арганізацыя. Вопыт. Адказнасць. Кава для тых, хто робіць праекты

Саша: Гэта велізарны досвед. Ты разумееш, што калі працуеш з брэндам, ты не можаш размаўляць з ім як з сябрам. Гэта значыць, ты не можаш, напрыклад, паставіць два клічнікі ў канцы сказа.

Яшчэ быў вялікі досвед працы ў камандзе. Я думаў, працаваць у камандзе — гэта лёгка: раздаў задачы і ўсё. На самай справе гэта вельмі складана, таму што 50% рэсурсаў сыходзіць на тое, каб арганізаваць каманду. Я першапачаткова працаваў у камандзе, дзе нас было сямёра падлеткаў. У кагосьці не атрымліваецца нешта рабіць, хтосьці не можа. І ўсё гэта кантраляваць вельмі складана на самай справе. Часам лягчэй проста зрабіць усё самому.

Вова: Па-першае, гэта, вядома, адказнасць. Па-другое, сабранасць. Па-трэцяе, гэта скілы SMM. Уменне камунікаваць з людзьмі. Уменне прадаваць. Гэта значыць, ты павінен рэкламадаўцу, у якога ты хочаш размясціць свой пост, «прадаць» праект, але на самай справе не прадаць, а пераканаць, каб ён за бясплатна размясціў інфармацыю пра твой квэст.

Саша: І ўменне працаваць — гэта нейкі цікавы навык.

— Неа, такога раней не рабіў ніхто.

— У гэтым наш шанец.

«Матрыца»

Што б вы параілі тым, хто захоча зрабіць такі праект у сябе ў горадзе?

Вова: Напачатку трэба пагрузіцца ў гэтыя веды. Трэба паглядзець, як гэта выглядае збоку, паваланцёрыць, каб усвядоміць усю механіку.

Саша: І можна напісаць нам! Мы б што-небудзь прыдумалі.

Анастасія Правальская
аўтарка партрэтаў: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw )



Мы, фрыкі, павінны трымацца разам!

У гэтым годзе Disney («Стар супраць сіл зла», «Гравіці фолс») парадаваў нас яшчэ адным мультсерыялам пад назвай «Дом савы». Па настроі ён вельмі нагадвае «Гравіці»: такі ж лампавы, смешны і поўны таямніц (куды ж без іх). Таму калі вы сумуеце па добрых мультсерыялах, то абавязкова звярніце ўвагу на гэты.

Гэта гісторыя пра дзяўчынку Луз, якая захапляецца фэнтэзі, марыць пра магільныя прыгоды і зусім не ўпісваецца ў сумную рэчаіснасць. У яе няма сяброў, дарослыя яе не разумеюць, і яна ўсё ніяк не можа знайсці сабе месца ў гэтым свеце. Яе мама вельмі перажывае за сацыялізацыю дачкі і адважваецца на адчайны крок: адпраўляе Луз на ўсё лета ў лагер для «нармальных» дзяцей, дзе яе будуць вучыць рабіць сумныя дарослыя рэчы цэлыя тры месяцы. Луз пагаджаецца, але замест лагера выпадкова трапляе ў магільнае вымярэнне, знаёміцца з сапраўднай вядзьмаркай і становіцца яе вучаніцай.

Гучыць так, быццам бы ў дзяўчынку спраўдзіліся ўсе мары разам, але асноўная фішка гэтага мультсерыяла ў тым, што ўсё заўсёды аказваецца больш складана (як і ў жыцці).

Луз захапляецца «ідэальнымі» фантастычнымі гісторыямі, дзе ўсё добра, а галоўныя героі непаражальныя і перамагаюць усё зло на Зямлі за хвіліну. Але ж трапляе яна ў зусім іншае месца.

Луз шмат што ў ім бянтэжыць. Напрыклад, само магільнае вымярэнне. Месца, куды трапіла Луз, называецца Кіпячыя выспы. Там жывуць даволі спецыфічныя істоты, многія з якіх хутчэй нагадваюць жывыя чалавечыя органы. Да таго ж, аказваецца, што яны не асабліва ветлівыя і добрыя, сярод іх досыць шмат

спрэчных персанажаў. І з'яўленню Луз там не тое каб рады. А яшчэ на гэтых выспах жудасны клімат! З самага непрыемнага, напэўна, такое: Кіпячыя выспы некалькі разоў на месяц атакуе дождж з кіпеню. Таму гэты свет, здаецца, яшчэ больш складаны, чым наш. Як кажа сама Луз: «Гэта, відавочна, не тое фэнтэзі з рэйтынгам 12+, пра якое я марыла».

«Дом савы» трохі жартуе з глядача. Кожная серыя пачынаецца як тыповае «фэнтэзі з рэйтынгам 12+», а потым усё раптам пераварочваецца дагары нагамі.



Гумар у «Доме савы» па настроі вельмі падобны на апошнія эпізоды «Гравіці фолс» (на тыя, у якіх пачаўся дзіўны апакаліпсіс). Кіпячыя выспы — гэта абсурднае месца. Таму гумар там адпаведны.



Становіцца зразумела, што ад такога дзіўнага свету нічога іншага і не варта было чакаць. Калі ты напачатку серыі бачыш тыповага «добрага» чараўніка, то не здзіўляйся таму, што напрыкацы ён ператворыцца ў жудаснага монстра. Наогул калі бачыш «ванільны» пачатак у серыі, можаш быць упэўнены ў тым, што сюжэт яшчэ шмат разоў зменіць свой напрамак. Гэта сваеасаблівае разбурэнне жанру. Фантастычным гісторыям трэба не быць шаблоннымі, каб стаць цікавымі. Неабходна пашыраць рамкі жанру, бо без гэтага гісторыя губляе сваю індывідуальнасць.

Таксама Луз крыху бянтэжыць яе вядзьмарка-настаўніца. Яе імя Іда, і яна не тое каб падыходзіць на гэтую ролю. Яна шмат спіць, лянуецца, часта адкладае вырашэнне ўласных праблем, а яшчэ ў яе зусім няма жадання вадацца з Луз і нечаму яе вучыць. Іда насамрэч вельмі моцная і крутая вядзьмарка, але яна не ведае, як зрабіць Луз такой самай. Плюс высвятляецца, што магія даецца толькі тым, хто быў народжаны чараўніком, і таму ніхто не ведае, як навучыць вядзьмарству чалавека... Вось такі вось паварот. У выніку Луз сама спраўляецца са сваім навучаннем і асвойвае магію сваім уласным нетыповым спосабам. Вось вам яшчэ адзін прыклад нетыповых

чалавечых стасункаў: старэйшы не заўсёды мудрэйшы.

У «Доме савы» кожны герой па-свойму не ўпісваецца: Луз занадта летуценная і яркая, Іда занадта экстравагантная і шумная, гадаванец Іды Кароль занадта мілы і пакутуе праз тое, што ніхто не ўспрымае яго сур'ёзна. Яны ўсе «фрыкі», і таму трымаюцца разам. Другарадныя героі мультсерыяла абсалютна такія ж: сябры Луз — Гас і Уілаў — трымаюцца адасоблена і захапляюцца дзіўнымі штукамі. Гас,

напрыклад, вельмі любіць чалавечыя гаджэты, а дзяўчынка Амеці, якая больш за ўсіх задзірае Луз, аказваецца летуценніцай і «завучкай», якая толькі спрабуе быць «крутой» і агрэсіўнай. З самага пачатку здаецца, што яна тыповая «папулярная» задзіра: у яе ўсё атрымліваецца лепш, чым у іншых, і яна кпіць з тых, хто менш паспяховы. Але потым мы даведваемся, што сама Амеці — ахвяра булінгу і паводзіць сабе так выключна з-за таго, што баіцца быць аўтсайдарам. Трэба разумець, што людзі не абмяжоўваюцца характарыстыкамі з аднаго слова. Шаблоннае мысленне толькі замінае разумець гэта.



«Дом савы» — гэта гісторыя пра фрыкаў і для фрыкаў, створаная тымі ж фрыкамі. Ну вы зразумелі, карацей.

Ніхто нікуды не ўпісваецца, але затое яны даволі нядрэнна адзін з адным ладзяць. І гэта ў чарговы раз даказвае, што ўсе людзі вельмі розныя і складаныя, каб укладвацца ў нейкае абстрактнае паняцце «нармальнасці». Усе па-свойму фрыкі, і ў гэтым няма нічога дрэннага.

Трэба проста прыняць гэты факт і не асуджаць ні сябе, ні іншых.

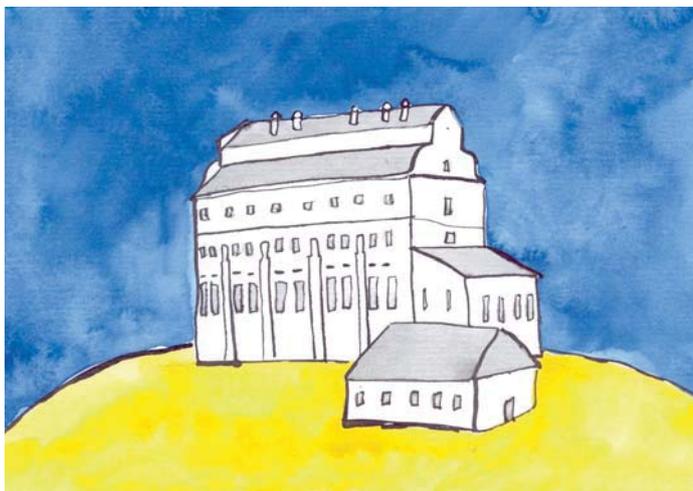
Нічога ідэальнага няма нават у магічным свеце, гэта нармальна і зусім не страшна. Бо з усімі гэтымі праблемамі Луз ў выніку спакойна спраўляецца. Да клімату прывыкае, некалькі разоў становіцца ахвярай мясцовых жулікаў, але тым самым вучыцца быць больш асцярожнай і не давяраць незнаёмцам, знаходзіць сабе сяброў сярод мясцовых жыхароў, а магіяй авалодвае сваім уласным непаўторным шляхам. Калі свет здаецца варожым, гэта яшчэ не нагода, каб здавацца і мірыцца з тым, што табе ў ім няма месца. Заставайся сабой, нічога не бойся і трохі пацярпі, гэта хутка пройдзе.

Антаніна Бабіна



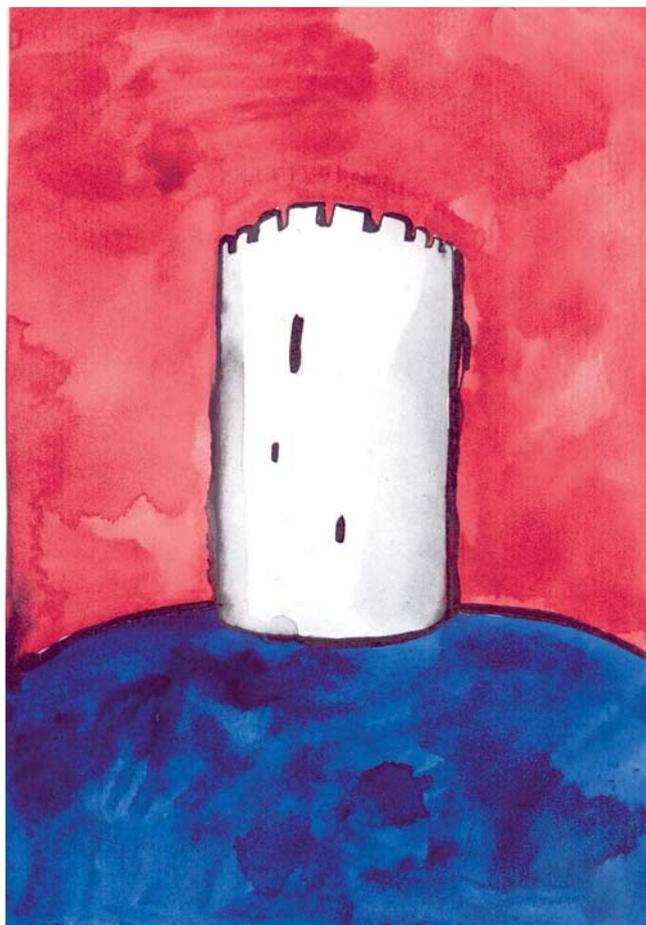
Гарады Беларусі

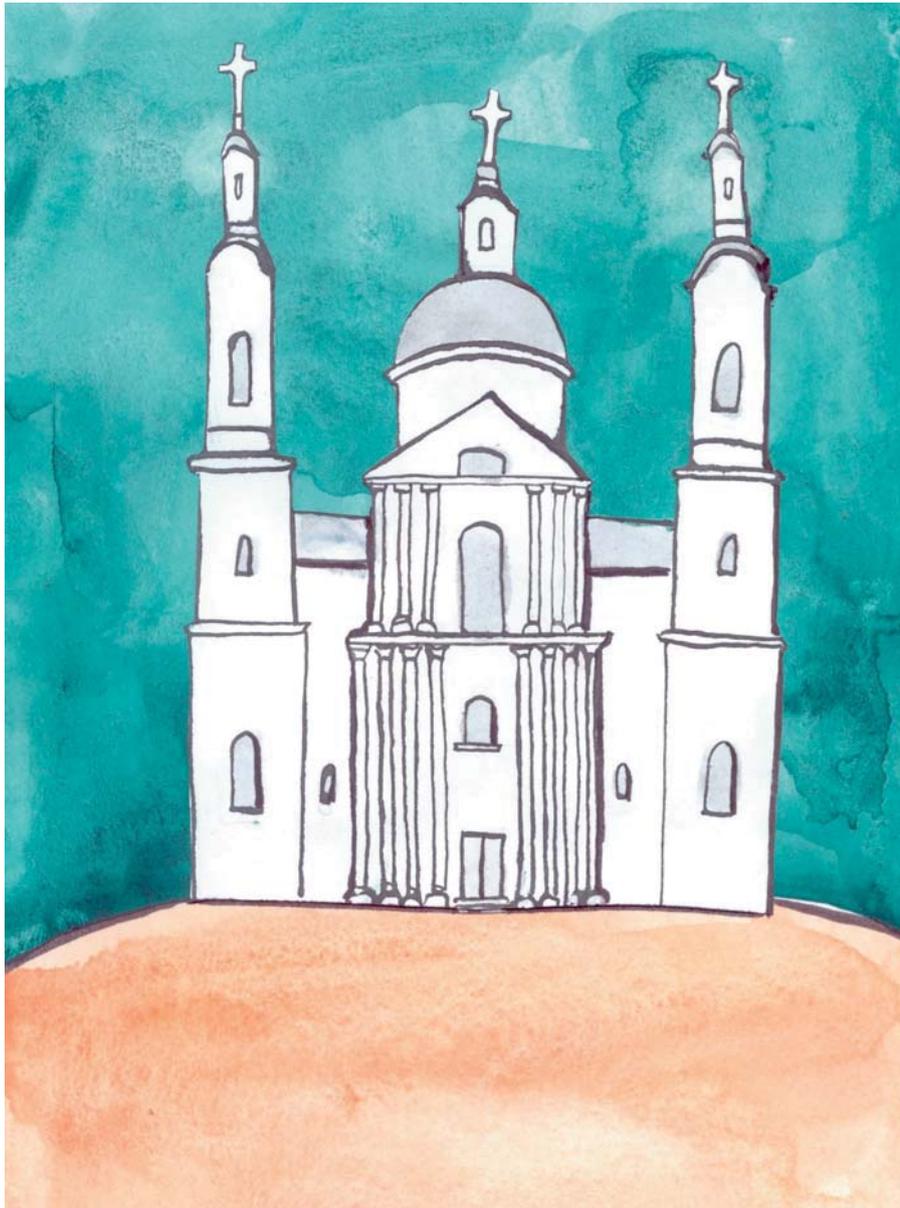
Загадкі



Размова пра горад ідзе старажытны,
Вельмі вядомы і самабытны.
Вецер паўднёвы абжыў гэты кут.
«Настасіно праслен» знойдзены тут
І амфара з надпісам. Вельмі даўно
Трымалі ў ёй «Ярополче вино».
Які гэта горад? Дайце адказ.
Яшчэ вось падказка такая для вас.
Гамоняць тут Прыпяці хуткія хвалі,
А горад дрыгавічы заснавалі.

Напэўна, Алекса, дойдзі быў слынны,
Не ведаў спакою з той самай хвіліны,
Калі будаваць гэты горад пачаў,
Дзе вольнага ветру поўвіст гучаў.
І вось на высокім пагорку памежжа
Ўзнялася да воблакаў моцная вежа —
Дойлідскай думкі і справы вянец.
А горад імя атрымаў ...





Горад, вядомы з даўніх часоў,
Узнік ля ракі між суровых лясоў.
Бярозавай скрутак кары як шпалеры.
Служыў для пісьма ён нібыта папера.
Такі дакумент гэты горад збярог
На срыжаванні гандлёвых дарог.
А колькі тут помнікаў архітэктурных!
Горад сягоння — цэнтр наш культурны.
Нават пакінуць яго — не забыць.
Сэрца заўжды на чужбіне баліць,
Калі ўспамінаў абрушыцца шквал.
«Парыж, ты мой ...!» — пісаў Марк Шагал.

Святлана Бельская
Ілюстрацыі: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw )

«Я яшчэ пасяджу тут»

Чалавек здольны адаптавацца да любых умоў жыцця, але патрэбны час, цяпленне, падтрымка, калі мы ўсё яшчэ памятаем, што жывем падчас пандэміі. Праект хутка завяршаецца, таму паглядзіце, ці можна патрапіць у фільм па дэдлайнах. Але чаму б усё роўна не зірнуць, што там ёсць цікавага? Бо там ёсць шмат цікавага!

Які праект:

«Я ещѐ посижу здесь» — дакументальны фільм, які распавядае пра падлеткаў падчас ізаляцыі.

Што робіць:

Цікавыя заданні для вас з вядомымі юнакамі і юначкамі і стварае цудоўны фільм, дзякуючы вашым відэамаатэрыялам (калі вам да 18!) з крэатыўнымі вырашэннямі задач.

Хто робіць:

Расійскія рэжысёры Кірыл Кулагін і Лена Ваніна і дабрачынны фонд «Шалаш».

Як далучыцца:

- шукаеш у Інстаграме старонку праекта [@caranteenfilm](#) і глядзіш цікавыя заданні;
- калі знайшлося тое, у чым ты профі ці хочаш паспытаць сябе, тады прыдумляеш, як будзе выглядаць тваё відэа і ты ў ім;
- бярэш камеру ці тэлефон і здымаеш усе свае ідэі так, як ты хочаш, бо ты рэжысёр гэтага фрагмента;
- у свой Інстаграм выкладваеш відэа з хэштэгам [#ещепосижуздесь](#) і адзначаеш старонку праекта [@caranteenfilm](#);
- калі яшчэ можна патрапіць у стужку, пераходзіш на сайт «шалаш. дети» і даеш камусьці з бацькоў анкету, у якой яны павінны пазначыць СВАЕ звесткі і Інстаграм-старонку, куды ты выкладваеш відэа. Так яны дазваляць выкарыстаць відэа, бо ты яшчэ непаўналетні.

Навошта гэта рабіць:

- каб увайсці ў гісторыю, бо дакументальныя фільмы — найлепшыя крыніцы інфармацыі;
- каб разнастаіць свой дзень сурка;
- каб папоўніць аўдыторыю ў сваім Інстаграме;
- каб дапамагчы тым, хто таксама пахадзіў па ўсім анлайн-музеям і не ведае, чым заняць сябе і сваю галаву.

Што такое герменеўтычная п'еса, ці Пра што творы Сяргея Кавалёва?

Уявіце, што да вас у рукі трапіла кніга са старажытнымі кулінарнымі рэцэптамі. Прычым аўтар жыў прыкладна два стагоддзі таму. І калі вы любіце «пахімічыць» на кухні, то абавязкова зацікавіцеся гэтай кнігай. Але вам можа перашкодзіць незразумелая мова, ды і спосаб прыгатавання можа не стасавацца з сучаснымі міксерамі і мікрахвалёўкамі. Так адбываецца і з мастацкай літаратурай. Што з гэтым рабіць? Паспрабуем разабрацца.

Я хачу падзяліцца тым, што вынайшла падчас напісання навуковай работы пра творчасць Сяргея Кавалёва. Яго творы — прыклад таго, як можна спалучаць у тэкстах традыцыі і новыя плыні.

Што робіць Сяргей Кавалёў? Ён піша свой твор, стварае новы змест, куды ўкладае фрагменты, якія сабраў з мастацкіх тэкстаў XVI—XX стагоддзяў. І мне падалося цікавым даследаваць яго п'есу «Звар'яцелы Альберт».

Аўтар, яшчэ не пачаўшы свой апавед, быццам запрашае чытача разгадаць усе загадкі. Ён выкарыстоўвае двайную назву твора — п'еса-містыфікацыя «Звар'яцелы Альберт, або Прароцтва Шляхціца Завальні». Тут ёсць літаратурная гульня: аўтар стварае новага героя і спасылаецца на той твор, які будзе творча пераасэнсаваны ў яго тэксце.

У драматургіі С. Кавалёва можна вызначыць два ўзроўні перапрацоўкі твораў. Разбярэмся трохі ў азначэннях.

Першы ўзровень — фармальная перапрацоўка. Аўтар перакладае твор на іншую мову мастацтва, адаптуе праявічныя ці вершаваныя творы для тэатра. Так «Звар'яцелы Альберт» — пераклад з праявічнай мовы на драматургічную. Атрымліваецца інсцэнізацыя. Гэта пацвярджае і Пятро Васільевіч Васючэнка, даследчык літаратуры.

Другі — канцэпуальная пераробка. Некалькі твораў літаратуры зліваюцца на аснове арыгінальнай канцэпцыі. «Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях» — гэта зборнік навел. З яго Кавалёў узяў за аснову толькі некаторыя тэксты і зрабіў рымейк — пераробленыя ці ўзноўленыя варыянт мастацкага твора.

Сяргей Кавалёў — аўтар і літаратуразнаўца. Выкладаў гісторыю беларускай літаратуры ў БДУ. Ён лёгка арыентуецца ў мінулым і мае падставу тлумачыць даўнейшыя творы. Аўтар працуе ў рэчышчы герменеўтыкі, што нетыпічна для беларускай літаратуры.

Сяргей Кавалёў знайшоў для сябе аўтарскі жанр, адпаведны сваёй творчасці, і ахарактарызаваў яго як «герменеўтычная драматургія».

У літаратуразнаўстве паняцце герменеўтыка (з грэч. «тлумачу») — гэта вучэнне, якое дапамагае тлумачыць творы, старажытныя тэксты, знаходзіць і расшыфроўваць іх сапраўдны сэнс. Слова паходзіць ад імя грэчаскага бога Гермеса. Сярод іншых алімпійскіх багоў Гермес перадаваў боскую волю людзям. Каб яны лепш разумелі адно аднаго, ён інтэрпрэтаваў пасланне.

Драматург выкарыстоўвае прыём «тэатр у тэатры». Гэта спосаб пабудовы п'есы, калі яе сюжэтам з'яўляецца прадстаўленне тэатральнай пастаноўкі. Герменеўтычная п'еса «Звар'яцелы Альберт» заканчваецца словамі надзеі — малітвай за Беларусь, якую прамаўляюць акцёры, што выконвалі ролі Шляхціца Завальні і Плачкі. Уявіце, што астатнія акцеры назіраюць тэатральнае дзеянне і самі становяцца глядачамі. А значыць, рэальнасцю.

Сяргей Кавалёў стаў Гермесам свайго часу. «Шляхціц Завальня» быў напісаны і апублікаваны ў 40-я гады XIX стагоддзя, але ў гэтым творы зашыфраваны падзеі канца XVIII стагоддзя: падзелы Рэчы Паспалітай, захоп беларускіх земляў Расійскай імперыяй. Напрыклад, у тым жа вобразе Белай Сарокі паказана расійская імператрыца Кацярына II. Уявіце сабе: тое, што Ян Баршчэўскі не змог сказаць адкрыта, ён зашыфраваў у форме казкі. Сяргей Кавалёў здолеў прачытаць гэтую кнігу як прадказанне будучыні,

як перасцярогу нашчадкам: любіце свой дзіўны край і не аддавайце яго чужынцам.

Прадмова да п'есы «Звар'яцелы Альберт» сэнсава перагукаецца з прадмовай Яна Баршчэўскага. Перш за ўсё драматург падкрэслівае тое, што «Шляхціц Завальня» нічым не горшы за казкі «Тысячы і адной ночы», творы Э. Т. А. Гофмана, раннюю прозу М. Гогаля. З дапамогай прадмовы С. Кавалёў упісвае беларускую літаратуру ў кантэкст сусветнай.

Многія гістарычныя тэндэнцыі і настроі або малавядомыя сённяшняму чытачу, або незразумелыя, або аб'ектыўна састарэлі. Твор на сучасную тэму лёгка пераадольвае гэту мяжу. А традыцыя можа трансфармавацца, адаптавацца пад праблемы новага часу, захоўваючы пры гэтым класічны, агульнапрыняты сэнс.

На мой погляд, цудоўна, што існуюць разнастайныя адаптацыі і рымейкі. Уявіце сабе, што кожны пісьменнік кожнага часу спрабаваў бы перадаваць і свярджаць толькі тое, што зрабілі і вынайшлі папярэднікі. Гэта як бясконца перажоўваць ужо зацвярдзелую жуйку.

Анастасія Роўда,
11 клас, гімназія №31 г. Мінска

Вандроўка па Чырвоным Беразе

На беразе маленькай рачулкі Добысны размешчаны пасёлак Чырвоны Бераг. У ім жывуць мае бабуля і дзядуля, у ім нарадзіўся і вырас мой тата. Вельмі дорага мне, блізка майму сэрцу.

У Чырвоным Беразе я правяла большую частку свайго дзяцінства. І, нягледзячы на тое, што жыву ў горадзе, усё роўна заўсёды хочацца вярнуцца туды, дзе прайшлі лепшыя моманты майго жыцця. Вёска славіцца сваімі неверагоднымі мясцінамі і гістарычнымі падзеямі.

Тут знаходзіцца палац князёў Козел-Паклеўскіх, у якім больш за 30 пакояў, кожны з якіх непаўторны ў сваім стылі і афармленні. Кожная з залаў была абсталяваная па-рознаму: у арабскім, армянскім, рэнесансным стылях. Пакоі светлыя і прасторныя, маюць свае таямніцы. І гэта не адзіны цуд Чырвонага Берага. Успомніўся твор Льюіса Кэрала «Аліса ў Залюстроўі», дзе я сябе адчула гераніяй твора, калі трапіла ў чужоўнае і неверагоднае месца і гэта...

... Велізарны «Англіійскі парк», які раскрывае перад намі свае таямніцы. У ім больш за 200 відаў дрэў і кустоў. Прычым каля дзесяці відаў з іх растуць у Чырвоным Беразе, на тэрыторыі Беларусі больш нідзе не сустракаюцца. Абавязкова трэба пагуляць па ліпавай прысадзе, дрэвам якой больш за 180 гадоў. Ахоўвае гэты зялёны скарб Жлобіншчыны валун, большая частка якога знаходзіцца пад зямлёй. Як толькі скончым падарожжа па парку, то важна прыгадаць яшчэ адзін з асаблівых перыядаў у гісторыі нашай вёскі і прайсціся па сцежках ваеннага часу.

Нельга не сказаць некалькі слоў пра мемарыял «Помнік дзецям — ахвярам Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гг.», які перадае ўвесь жах тых страшных падзей. У Чырвоным Беразе падчас вайны размяшчаўся дзіцячы донарскі канцлагер. Выжыць магчымасці дзецям, якія трапілі сюды, не было. Такі лёс напаткаў многіх юнакоў і дзяўчат 8—14 гадоў.

Я часта прыезджаю сюды з бацькамі. У маёй вёсцы добра ў любую пару года. Мне падабаецца прачынацца пад цырыканне птушак за акенцам, адчуваючы незвычайны пах бабуліных піражкоў з печы. Улетку так прыемна прайсціся па расе басаноў. А калі зноў трапляю ў парк, то вабіць асаблівая цішыня. Хочацца акунуцца з галавой у векавую гісторыю. Густыя і высокія дрэвы так і адводзяць за сабою ўдалачынь. Увосень не забываем схадзіць у бліжэйшы лясок па грыбы. А зімой спяшаемся з санкамі на горку.

Тут усё настолькі дзіўна, што не хочацца пакідаць гэтыя мясціны. Неапівальная прыгажосць, як магніт, прыцягвае да сябе.

Ад'езджаючы дадому, я з нецярпеннем чакаю вяртання сюды, дзе адчуваю сябе лёгка і спакойна.

Вікторыя Шчэгель,
5 клас, сярэдняя школа №13 імя В. В. Гузава, Жлобін

Няпростыя простыя СЛОВЫ

З малых гадоў мы раскрываем для сябе та-ямніцы слоў, якія чуем. Возьмем, напрыклад, звыклае слова стол, без якога не абыходзіцца сёння ні адзін беларус, рускі або ўкраінец. Калі мы кажам стол, дык уяўляем пэўную рэч, абавязковую для кожнага памяшкання, дзе жыве чалавек, і выгляд яе знаёмы нам з малых гадоў: чатыры слупкі, на якіх ляжыць адна ці некалькі замацаваных дошак. На стала гатуюць ежу, за ім і ядуць прыгатаванае. На стала ці каля яго выконваюць тую ці іншую хатнюю работу (кравецкую, сталярскую, шавецкую), а дзеці робяць на стала дома ўрокі і ў школе сядзяць за сталом-партай.

Адкуль узнікла слова стол? Хутчэй за ўсё, ад дзеяслова ставіць. Бо ў даўнія часы сям'я ўсяджвалася на траве ці долу ў хаце перад расцеленым абрусам, на які ставіліся розныя стравы. Месца, якое было прызначана, каб ставіць стравы, і называлася стол.

Пасля, каб было зручней, гэтае месца прыўзнялі на падпоркі (ножкі), а ўсе члены сям'і ўсяджваліся каля яго на лавы. Так і ўтварылася застолле — месца для прыёму ежы, для частавання гасцей ці проста для гутаркі, каб пасядзець ды пагаманіць. Засцілалі стол кавалкам палатна, які называлі настольнікам. Пад'еўшы і сабраўшы посуд са стала, на ім пакідалі толькі хлеб, які прыкрывалі тым жа настольнікам.

Гаспадар садзіўся за пачэсным месцам адзін, як бы «прад» сталом. Адсюль узнікла слова прастол — так называлі адмыслова зробленае і багата прыбранае сядзенне для старэйшага ў родзе: гаспадара, правадыра, князя. Горад, у якім жыве князь, дзе знаходзіўся яго прастол (трон), пачаў называцца стольным горадам або сталіцай.

З часам слова стол прымала на сябе ўсё новыя значэнні. Увесь набор ежы, пачастункаў таксама





займеў назву стол. Потым стаў тым месцам, за якім сядзелі службоўцы ў розных канторах, установах, дзе афармляліся важныя паперы, даваліся ўсякія даведкі. Гэтае месца таксама называлі стол з пэўным азначэннем: Стол даведак, Стол рэгістрацыі, Стол выдачы, Стол заказаў. У вялікіх гарадах з'явіліся Адрасны стол, (там можна было даведацца, дзе дакладна жыве той ці іншы чалавек, грамадзянін горада) і Стол знаходак, куды прыносяць забытыя ў гарадскім транспарце рэчы, пакункі, каб іх можна было вярнуць няўважліваму гаспадару.

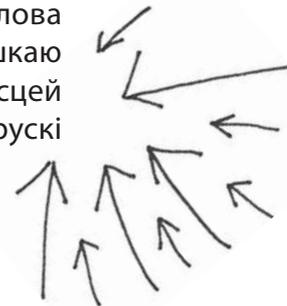


Адно толькі слова стол, а як яно ў слоўніках «абрасло» словамі з новым значэннем. Працэс прыёму ежы стаў называцца сталаванне. Месца, куды можна зайсці, каб пад'есці, назвалі сталоўкай. Набор мэблі ў тым ці іншым пакоі паклікаў да жыцця слова абсталяванне, якое неўзабаве набыла шырэйшы сэнс — забеспячэнне прыладамі, інструментамі, механізмамі, мэбляй цэлага прадпрыемства ці ўстановы. Нарadzілася нават самабытнае беларускае слова асталявацца, што значыць пасяліцца дзе-небудзь, асесці на новым месцы жыхарства ці працы.



Хочацца верыць, што наша мова не будзе ахвяравана на самазабыццё. І прыйдзе час, калі слова жывое, роднае, гаваркое легкакрылаю птушкаю будзе вылятаць з вуснаў усіх беларусаў і гасцей сінявокай краіны. Бо, як лічыць вядомы беларускі паэт Сяргей Грахоўскі:

*Ад слова вырастаюць крылы,
А ў сэрцы стукае любоў,
Ад слова прыбываюць сілы.
Дык не шкадуйце шчырых слоў!*



Данііл Шыбут
9 клас, Кабакоўская сярэдняя школа, Бярозаўскі раён



хлопчик
павінен...

Будзь
моцным!

ніколі
не плач



Будзь
лепшым

кар'ера

павінен
усяго
дасягнуць

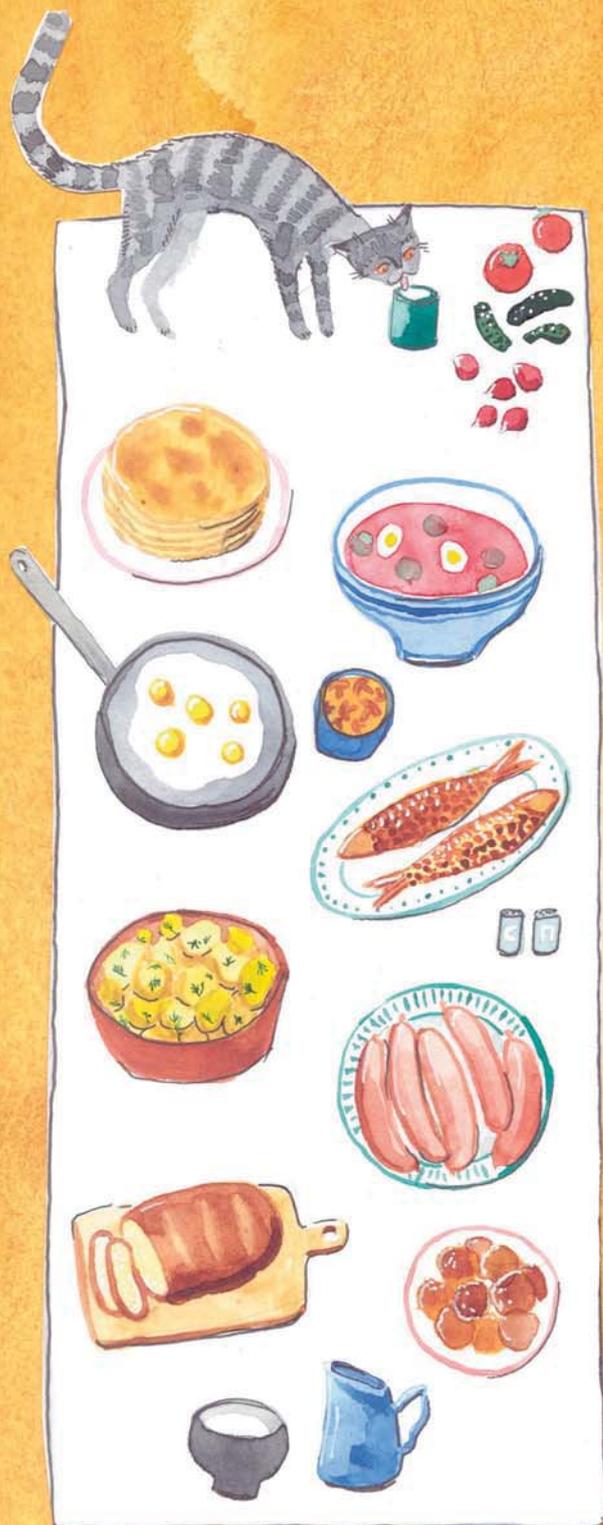
схавай
пачуцці



посля ўсіх гэтых гадоў я хачу сказаць сабе:

НЕ ХАВАЙ СВОЙ
УНУТРАНЫ СВЕТА





Смачныя словы

Прыляцела навіна:
Сёння будзе свежына.
Бацька, маці, дзеці, унукі —
Валтузяцца без прынукі.
Мыюць лавы і сталы,
Прыбіраюць на двары.
Петрык, хоць яшчэ малы,
Разважае, як стары.
— Трэ' ж начоўкі ды вяроўкі,
Пасцяліць яшчэ саломкі.
Радзя гаспадары.
Не да гуляў дзетвары.
Хутка-хутка будзе свята.
Прыгатуюць страў багата.
Вось са шкваркамі бліны
Вельмі любіць дзед стары.
Пальцам пханя каўбасы,
Да якіх усе мы ласы,
Сальцісон і верашчаку,
Драгву, калдуны, крупянку...
Гэтыя стравы дзяды гатавалі.
І так дзіўна іх называлі.
Смачныя словы не забывай,
Пра іх усім распавядай.

Кірыл Кукін,
7 клас, Качышчанская сярэдняя школа,
Ельскі раён
ілюстрацыя: Яніна Зайчанка (@what.yanya.saw )



Летнім ранкам

Лірычны абразок

Як хораша заліваецца ў блакітным небе жаўрук. Яго звонкія непаўторныя пералівы напайняюць ранішняе наваколле асаблівай мелодыяй жыцця. У палітру крылатага спевака трапляюць і зусім новыя гукі, іх адценні.

Гэта стрыманы пошум маладога лісця на танкастволых бярозках і рабінках. Ціхі шэпт прыгажунь-валошак, якія блакітнымі вочкамі лагодна ўсміхаюцца сонцу. Ледзьулоўнае трымценне гарэзлівых конікаў у сакавітай гушчыні рознакаляровага лугу. Сцішанае шчабятанне свавольніка-ручайка між старых ніцых вербалозаў...

Напоеным водарам усяго жывога пранізана свежа-празрыстае паветра. Дыхаеш і, здаецца, не можаш надыхацца салодка-мядовым водарам лугавых траў і красак, які прыемна ап'яняе і дурманіць тваю галаву і свядомасць.

Усё жывое, што ёсць у прыродзе, непадманна цешыцца пяшчотай і цнатлівасцю толькі што народжанага дня.

Гармонія летняга ранку міжволі супакойвае сэрца, абнадзейвае на лепшае, натхняе.

А ў бязмежным блакіце, як і раней, звініць і заліваецца сваёй песняй звонкагалосы жаваранак.

Аляксей Сяроў
9 клас, Азярэцкі дзіцячы сад — сярэдняя школа, Глыбоцкі раён
ілюстрацыя: Яніна Зайчанка (@what.yanya.saw )



Гісторыі ката Томаса

У гэтым двары я, кот Томас, навічок. Не, я не маленькае кацянятка, а маладзенькі, даволі гладзенькі і дагледжаны каток. Чаму ж апынуўся ў чужым двары? Можа, збег ад гаспадароў? Не, побач з мамай Кацяй было добранька і ўтульненька. Можа, нашкодзіў і мяне звелі з дому гаспадары?

Таксама не. Усё проста: гаспадыня цёця Наташа аднойчы прамовіла: «Ты, Коцік, ужо вялікі, і трэба пашукаць табе новых гаспадароў». Я не надаў увагі яе словам. А тут і новая гаспадыня з'явілася — цётка Алена. Бачыце, завітала ў госці, убачыла коціка, развойкалася: «Ах, які слаўны коцік!» А цётка Наташа зусім не сквапная. І праз дзень мой маленькі гаспадар Дзімка прынёс мяне да... Дзімкі (так завуць і сына цёткі Алены).

І пачаў я абжывацца на новым месцы. На старым месцы ўсё было ясна, і асаблівай небяспекі не было, таму што жылі мае гаспадары ў прыватным доме далёка ад дарогі. А тут дарога побач. А колькі машын, трактароў, матацыклаў, веласіпедаў праязджае па ёй за дзень! Не злічыць! Страшна, але ж хочацца і на суседскі дуб залезці, а ён за дарогай. Вельмі асцярожна трэба перабірацца. Ды я налаўчыўся: добранька пагляджу вакол, прыслухаюся, ці не чутно машын, — і з усіх сіл праз дарогу. Праўда, бывае, не ўбачу веласіпедыста, але яны звычайна людзі добрыя. Пазлуююцца, пасварацца, а мяне аб'едуць. Гаспадар жа не раз сварыўся, калі я бег перад машынай.

Недалёка ад майго цяперашняга дома ёсць сажалка. Зімою яна замярзае, і я часта туды бегаю па лёдзе. А аднойчы мяне моцна напалохаў чужы сабака. Пачаў я ўцякаць ад яго і праваліўся ў палонку, стаў тапіцца. Ой, як страшна было! Праўда, на дапамогу кінулася нейкая бабулька: сабаку адагнала, мяне выцягнула, хацела пашкадаваць, а я кіпцюры выпусціў і дадому хутчэй. Ледзь Дзімка мяне сагрэў і адратаваў.

А яшчэ я вельмі цікаўны, таму трапляю і ў горшыя гісторыі. Снегу зімой нападала шмат, толькі вузенькая сцяжынка прачышчана. Па ёй і дабег да чужога хлява, а там вароты расчыненыя. Зазірнуў — нікога, прайшоў далей, бо мышыны піск пачуў. Стаў цікаваць, заскачыў за дзежачку і злавіў адну мышку. Хацеў вярнуцца, а вароты зачынены. Давялося тыдзень пражыць у гэтым хляве, таму што сусед прыезджаў толькі на выхадныя. Не прапаў: лавіў мышэй, лізаў снег. Гаспадары ж перажывалі, што я загінуў.

Я кот, таму вельмі люблю высокія дрэвы. Вось і гэтым разам залез амаль на верх высокай вярбы, разлёгся на галіне, задрамаў пад цёплым сонейкам, прыснуў крыху. І праз сон чую, як нехта падбіраецца да мяне. Расплюшчыў вочы: суседскі кот Матрос, мой галоўны вораг. Я вышэй — Матрос за мною. Так і загнаў на самы верх. Не ўтрымаўся я на гнуткіх вярбовых галінках, зваліўся ўніз, ударыўся балюча. Доўга залечваў раны.

А яшчэ я люблю пагрэцца каля агню. Аднойчы гаспадар паліў апалае лісце. Вогнішча было невялікае, усё хутка згарэла. Дзядзька Юрась добра прысыпаў рэшткі зямлёю, але ад іх ішла такая прыемная цеплыня. Мне захацелася пагрэцца, пачаў разграбаць зямлю, а злосныя вугольчыкі апяклі лапкі. Паспрабаваў залізаць ранкі, але яны смылелі. І давялося цярпець непрыемны пах гаспадыніных лекаў. Лапкі загаіліся, а да агню і блізка не падыходжу.

Вось такія падзеі са мной адбыліся. Я свае высновы зрабіў, а гісторыямі з вамі дзялюся.

Маргарыта Латышкевіч

Першая песня

Працяг. Пачатак у №2/2020

Вісклівым ускрыкам са смуроднай пашчы яго адкінула назад, ударыла аб скалы. Ён падняўся ў некалькі прыёмаў, зарычаў, скалячыся, наставіўшы дыбарам поўсць на гарбатай холцы. А пачварны павук, што адпору не чакаў, зноў зайшоўся крыкам, разявіўшы пашчу, ажно хмараю ўзняўся вакол пясок, ажно змяшалася неба і зямля.

Срэбра пела,плылі чары, і песня цякла, быццам рака, падхоплівала ўсіх і ўсё, быццам трэсачкі, несла за сабою. Збоку, як рачная хваля, цьмяна мільгануў стары меч — гэта Ружана падняла яго і трымала абаруч. Мядзведжым слыхам можна было адрозніць, як улітыя ў метал закліяці старадаўніх кавалёў гучаць суладна з ёю, прызнаюць яе за сваю. І стары клінок наліўся халоднаю ярасцю, і пачвару, што кінулася, цяжка перабіраючы павучынымі лапамі, ударыў — і сілай рукі, і сілай самой зброі, скаванай для бітваў з не-людзьмі. Вуглаватыя знакі на лязе суро́ва бліснулі — і жалезны меч з усхліпам прашыў цёмную тушу, так што замест чарговага ўскрыку з пашчы вырваліся адно чорныя згусткі.

— Навалач!.. — злосна выдыхнула Ружана.

Пачвара захрыпела, захісталася і павалілася долу, але яшчэ не здавалася. Штосьці вылузвалася ў яе знутры, штосьці яшчэ больш агіднае і вусцішнае скідвала павучыную шкуру быццам абалонку, углядалася ў Ружану мёртвымі бельмамі. Пасля плюнула атрутай — і дзяўчо пакацілася па зямлі, ухіляючыся, губляючы цяжкі меч.

Дзін! Гэта новы атрутны плявок разбіўся аб карагод чароўных агеньчыкаў. А нямёртвае паўзла, набліжалася, з лёгкасцю змахваючы з сябе срэбраныя ніці чараў, гасячы агні, патыхаючы гніллю і смерцю.

Стаячыя камяні стагналі, і ўвесь востраў дрыжаў, а каменнае сэрца тахкала часта і спужана. І тады Леля не стала зусім — толькі звер, што роў, і рваў, і качаўся па зямлі, раз'ятрана ламаючы нешта склізкае і ўніклівае, нешта нямёртвае. Толькі звер, што навальваўся на ворага ўсім цяжарам магутнага цела, што ўпарта сціскаў зубы на трапяткім горле, якое ўрэшце прарвалася чорнай пякучай крывёй. Калі ж тое нямёртвае заціхла, болей не вішчала і не варушылася, калі яно засталася ляжаць у ляснянай лужыне, звер адступіў, прыпадаючы на параненую лапу. Забурчаў і засоп, адплёўваючыся ад мярзотнага смаку ў пашчы, прыкопваючы змятага, разарванага ворага. А пасля падняў круталобую галаву і пабачыў спужаныя шэрыя вочы і на напятай цеціве стралу, таропка настаўленую на яго. А па-над стралой падала нядобрае слова — *пярэварацень*.

— Ён чалавек, — уладна запырэчыў другі голас, у якім яшчэ не адгучалі, яшчэ серабрыліся ўладныя ніці чараў. І шэрыя вочы зірнулі здзіўлена на таго, хто пярэчыў, пасля зноў на звера.

І лук павольна, як бы нехаця апусціўся.

Звер рыкнуў, але глуха, няголасна, без пагрозлівасці, няўключна адступіў



задам. Пацягнуў праз ноздры паветра, прынюхваючыся да пяску ды травы. Ад вострава ўсё яшчэ смярдзела падаллю, але ўжо накотваў свежы вецер, абдзіраў старую гніль, зносіў яе за сабой. І ўсё яшчэ білася — звер адчуваў гэта падэшвамі лап, — білася сэрца з камню. І ў гэтым біенні быў срэбраны перазвон хваляў, і голас ракі, і ўпэўненыя крокі, ад якіх усё вакол зноў пайшло галавакружным зыбаннем.

У тым біенні была надзея.

А скрозь зыбанне, скрозь далёкія ўтравелья курганы, скрозь блізкія дубровы на ўзгорках крочыла, цягнучы за сабою востры вогненны шлейф, крочыла па ўдарах каменнага сэрца постаць, сатканая з белага агню.

— *Зірні ж на мяне, чалавечае дзіця,* — спакойна мовіла постаць і мімаходзь прызна кінула Йураю, які застыў у паўпаклоне. І наблізілася, так што звер занепакоіўся, закруціў цяжкаю галавой. Але белы агонь упэўнена паклаў руку на круты мядзведжы лоб — і за звярынымі вачыма раптам ачомаўся Лель. Упершыню за доўгі час паяснела ў галаве, адступіў невыносны спеў Голаду, а звярынае цела адчувалася як уласнае, да апошняй напятай мышцы, да апошняй валасінкі густой поўсці.

Ад лёгкага дотыку тонкай белаі рукі звярынае аблічча спаўзала з Леля, асыпалася цёмнымі лахманамі і раставала на ўзрытым барацьбою пяску. Ён стаяў на карачках, цяжка дыхаў і дрыжаў пад халодным ветрам. Быў самім сабою. Толькі сабою. І ад гэтага паўзабытага адчування самасці, цэласнасці ў Леля дрыжалі вусны. Спадылба, з асцярогаю ён глядзеў на ўсмешлівы паўмесяц на шчацэ Той і зусім не заўважаў, як параненае плячо крывіць, як начная сырасць халадзіць глыбокую драпіну на скуле.

— *Зарок ёсць зарок,* — шапнулі яму, па-мацярынску гладзячы па ўскудлачаных валасах. — *І клятва ёсць клятва. Адгэтуль і давеку.*

Камяні падавалі галасы, яшчэ асцярожна, няўпэўнена, але — ажывалі. Лель зажмурыўся, заматаў галавой, поўнай Яе голасу і каменнага спеву. Адчуў дотык на плячы, і Йураеў голас, не ўнутры яго, як покліч Той, а звонку, сказаў ціха:

— Падымайся патроху, ну. Усё... добра.

З дапамогай лютніста ён выпрастаўся, ацёр дрогкімі рукамі твар. Стаячыя камяні пад поўняю, падавалася, наліваліся серабрыстым святлом, і знакі на іх плылі, танчылі, як азёрныя хвалі, як вышыўка на рукавах Той. Лель не без боязі зірнуў на нерухомую пачвару, а тая, уся пранізана зырккімі срэбранымі ніцямі, патроху рассыпалася попелам, і парэшткі зносіла ветрам.

— П-пярэварацень, — зноў сказала Ружана, наморшчыўшы нос. — То, значыць?..

— Болей не, — адрэзаў Йурай. — Кажу табе: ён чалавек.

Шаптаў трыснёг, мерна ўздыхала вада, а пад шатамі дуброваў на невысокіх узгорках укруг возера ўспыхвалі і танчылі сотні чароўных агнёў. І плылі над травамі, над вадою і камянямі, плылі адным ім вядомымі сцежкамі, пракладзенымі ў Ніколі і Нідзе.

— Гэта ж агні мёртвых, — прагаварыла Ружана, асяняючы сябе ахоўным знакам, і ўсё-такі з цікаўнасцю назірала за танцам кропак зялёнага святла вакол возера. — Яны, кажуць, зводзяць людзей са сцежак, зацягваюць у дрыгву.

— Гэта *нашы* агні, — выправіў яе Йурай. — Агні памяці. І цяпер яны свабодныя.



Лель жа, пакуль тыя двое ўважліва глядзелі на карагоды агеньчыкаў на азёрных берагах, падышоў на бліжняга камя, асцярожна крануўся яго рукой, адвёўшы ўбок надакучлівы плюшч. Адчуў нечаканую цеплыню шурпатага боку і слабы ўдзячны дотык — у адказ — на сваім розуме.

— Проща будзе помніць цябе, — глуха мовіў Йурай, азірнуўшыся на Леля, — і тваю дапамогу. А помняць яны, як і мы, вечна.

— Значыць... камяні ачысціліся? — спытаў Лель. Лютніст са скрухаю пакруціў галавой.

— Пройдзе яшчэ многа часу, — прагаварыў ён. — Вельмі многа часу пройдзе, пакуль проща дарэшты пазбавіцца водгулля халоднага жалеза ды старой атруты.

— І тады... — Йурай паціснуў плячыма, — можа быць, мы зможам вярнуцца.

Лель уздыхнуў і паглядзіў камень — са шкадаваннем. У голасе лютніста не было асаблівай упэўненасці, і, падобна, варожы метал, раствораны ў паветры, зямлі і вадзе, усё яшчэ ціснуў і прыгнятаў яго, выпіваў жыццёвую сілу.

Зрэшты, нават і знясілены, лютніст мог лекаваць. Агледзеў і перавязаў рану на Лелевым плячы, а глыбокі развал драпіны на скуле прыпёк халодным, як крынічная вада, зялёным агнём. Па мосце з месяцавага святла яны вярнуліся на бераг: Йурай, Лель і, апошняй, Ружана, што ўрачыста несла стары меч, завярнуўшы яго ва ўласны плашч.

— Ты, Мядзведжае Вушка, — сказала яна, калі месяцовая дарожка зноў рассыпалася па хвалях. Лель прыўзняў брыво, а Ружана, слаба ўсміхаючыся, паўтарыла мянушку і працягнула яму меч.

— Хай у цябе лепш будзе, — дадала. — На маю руку цяжжаваты ўсё-такі.

Лель усміхнуўся быў, але ад руху вуснаў балюча тарганула параненую скулу. Ён пытална глянуў на Йурая, а той моўчкі глядзеў на меч, які Ружана трымала на далонях. Святло поўні слізгала па бледным лязе, як бы пазбягаючы кранацца вуглаватых чорных знакаў, уплаўленых у метал.

— Вазьмі, калі ласка, — з мяккай настойлівасцю папрасіла Ружана. — Цэлы край ад навалы выбавіць — гэта не жарты.

І, кашлянуўшы, заўважыла, што яе бацька, які гаспадарыць у навакольных землях, канечне, узнагародзіць самым лепшым чынам, ды і людзі ўзрадуюцца. Столькі гадоў доўжыўся кашмар, а зараз-та зноў мір і спакой.

Яна зноў гаварыла з тою сваёй шчырай гарачнасцю, так што Лель і словы яе падзякі, і запрашэнне, і стары меч з халоднага жалеза не мог не прыняць. Але, прымаючы, бачыў, як пазмрачнеў твар у Йурая.

Праўда, лютніст маўчаў. І калі Ружана, паружавеўшы, звярнулася са сваёю падзякаю і захапленнем да яго, і тады, калі ўсе трое, стомленыя, вырашылі да святання ўладкавацца для адпачынку пад адным з вячых дубоў. Лель назбіраў сухога вецця, а Ружана, вылавіўшы з мяшэчка на поясе крэсіва, спрытна развяла вогнішча. Тое было самае звычайнае, чалавечае, і чырвоныя языкі пужліва адхіляліся ад спахмурнелага Йурая, быццам пад подыхам марознага ветру.

— Стаміўся? — спагадліва спытаў Лель у лютніста. Той, зірнуўшы на яго спачатку непаразумела, быццам пытанне вырвала яго з плыні думак, змушана паківаў.

— Я мушу... — пачаў быў Йурай, але тут жа сціх. Паморшчыўшыся, з гідлівасцю паглядзеў на стары меч, які Лель зараз трымаў на каленях, бо спрабаваў разабраць знакі на клінку. Закляцце, уплаўленае ў метал, злёгка халадзіла Лелевы пальцы.

— Нішто, — весела абяцала Ружана. — У нас адпачнеце як след. У нас ведаеце, як гасцей прымаюць? А калі бацька яшчэ і дазнаецца, што праклён зняты...

Яна гаварыла далей, абяцаючы раскошны прыём ды належную ўзнагароду. Але Йурай, падобна, ніколькі тымі абяцаннямі не ўражаны, толькі зябка павёў плячыма і пахмурна глядзеў у агонь. Лель, вырашыўшы, што чары на заклітым жалезе замінаюць лютністу, паспешліва аднёс меч далей ад вогнішча, уладкаваў ля шурпатага дубовага ствала. Пасля таго Йурай, здаецца, выдыхнуў з палёгкай, але больш гаваркім так і не зрабіўся, і лютня яго таксама маўчала, пабліскваючы залацістым бокам ля Йураевых ног.

Зрэшты, меркаваў пра сябе Лель, чары, напэўна, вымагаюць шмат сілаў. Ды і ўсім ім варта было адпачыць.

Поўня кацілася па нябёсах, быццам клубок нітак патрэскаваў агонь, уздыхала над іхнімі галовамі дубовае голле. А за дубамі мірна каціла хвалі возера, і — Лель цвёрда ведаў гэта, хай і не мог пачуць — камяні на ім ціха перагаворваліся.

Ружана спачатку радасна дзялілася мясцовымі байкамі пра прыязёрныя дубровы і дзівы, якія ў іх прыдараліся. А пасля прыціхла і задрамала, скруціўшыся клубочкам ля агню і ўкрыўшыся плашчом. Йурай задумліва кратаў струны лютні, і Лель доўга глядзеў на лютніставу светлую галаву, на знічку завушніцы, што бліскала між валасоў. Цені ад вогнішча рухаліся, але былі самыя звычайныя, без злавесных чараў ці драпежнага спеву. Таму Лель і сам не заўважыў, як паснуў.

А калі прачнуўся, то найперш пабачыў над сабою пераплеценае цёмнае вецце і лістоту, кранутую залатой сівізнай восені. Бялёсае неба праглядала скрозь перапляценне галін, пад Лелевай шыяй выгінаўся, муляючы, упарты нязручны карань, і трохі цягнула скуру на параненай скуле. Над дуброваю разносіліся звонкія птушыныя галасы, і хтосьці пухнаты ўтульна і клапатліва варушыўся ў алешніку, а ніжэй па схіле ішлі на вадапой, пафыркаючы, асцярожныя алені.

Лель соладка пацягнуўся і сеў. Пабачыў Ружану, якая таксама пацягвалася і ўсміхалася яму, пабачыў стары меч, уладкаваны ім учора далей ад агню. Пабачыў жаўтагрудую сініцу, што гушталася на тонкай галінцы маладога дубка, што рос пад самым бокам у старога волата. Падскоквала ў траве белабокая сарока, цікавала за людзьмі ля пагаслага вогнішча.

А вось Йурая нідзе не было.

— Ды, мусіць, сышоў, пакуль мы спалі, — прагаварыла Ружана, праціраючы кулаком вочы. — Адно слова — нелюдзь. Не развітаўшыся, не... нічога.

Уздыхнуўшы, яна дадала трохі цішэй, можа, збольшага для самой сабе, што *такія* клапацяцца адно пра іхнія чары ды песні. Ну, і пра камяні яшчэ, можа. Што з іх узяць.

— Ды не, — запырэчыў Лель. — Ён зусім не...

Але не дагаварыў, замаўчаў, і сэрца сціскалася ад нядобрага цяжару. Быццам нешта не так сказаў ці зрабіў. Быццам у нечым — незнарок — паспеў памыліцца, а зараз няма як тую памылку выправіць.

Яны, праўда, на ўсякі выпадак яшчэ колькі часу засталіся на месцы начлегу пад дубам. Лелю хацелася верыць, што лютніст не мог знікнуць вось так, што ён, можа, адышоўся кудысь непадалёк і хутка вернецца. Але сонца падымалася ўсё вышэй, Йурай не вяртаўся, і хутка Лелю давялося прызнаць, што чакаць ім няма каго. На сырой звярынай сцежцы да вадапою, якая спускалася з пагорка і абыходзіла

возера кругам, Ружана знайшла свежыя ваўчыныя сляды, што кіраваліся на поўнач. І, пакуль дзяўчына ўголос дзівілася, што такіх велізарных ваўкоў у іхніх краях яшчэ не бачылі, Лель сумна думаў пра белуга ваўка, які сышоў некуды на поўнач на світанні, які знік, быццам здань, на дальнім азёрным беразе, сярод дзікіх пагоркаў ды вольных лугоў.

А яны з Ружанай вярталіся з бязлюддзя, што цяпер было прасякнута радаснымі птушынымі і звярынымі галасамі, да ўтравелых каляін дарогі. Ішлі побач, размаўляючы пра ўсё на свеце і ні пра што асабліва. Лель, у якога ўсё яшчэ замірала сэрца ад кожнай новай заўважанай у Ружане драбязінкі, зразумеў, што размова між імі тчэцца нязмушана, як бы сама сабой, што адзін жыва падхоплівае думку другога, нават калі не цалкам з ёю згодны. Што Ружана ўмее забавіць перадражніваць і свайго ўладарнага бацьку, і сьго-таго са знаёмых, што яна ўвогуле процьму рэчаў ведае і ўмее. І надзіва хораша было ісці з ёй, дасціпнай, спрытнай і гнуткай, і нават цяжар старога мяча, які Лелю давялося несці, паклаўшы на плячо быццам касу, падаваўся не такім ужо вялікім.

Старыя дубы перашэптваліся пад ветрам, блізка да раздарожжа іх застаў, прыбіўшы пыл да зямлі, светлы бадзёры дожджык. Сінія і шэрыя хмары гусцелі над дарогаю далей: там сцяною ішла залева. Адсюль, з узвышша, відаць было выгін спакойнай ракі, палі і драўляныя вежы з барвовымі сцягамі — тыя падаваліся дробнымі, быццам маглі б змясціцца на далоні. А па дарозе ад вежаў, большаючы, насустрэч ім дваім несліся, вырываючыся з непагадзі, вершнікі — збройныя, у панцырах і з дзідамі.

Тых вершнікаў яны сустрэлі трохі далей па дарозе. Кавалькада пранеслася была, але праз якое імгненне той, што скакаў першым, рэзка развярнуў вараного каня і спешыўся. І, сцягваючы шалом, падбегам кінуўся па ўзбочыне назад, да Ружаны. Хмурыў бровы, такія ж упартыя, як і ў дзяўчыны, а ў русых кудзерах, схопленых простым скураным шнурком, у кучаравай барадзе серабрыліся нітачкі сівізны. Лель згледзеў цяжкую залатую грыўну на шыі вершніка, заўважыў, што і адзенне, і панцыр на ім тонкай работы, — і зразумеў, што гэта мясцовы ўладар і Ружанін бацька. Зразумеўшы, адразу знікавеў: яму чамусьці адчайна не хацелася, каб бацька Ружаны быў князем.

Праўда, скеміць, што яна ягоная дачка можна было і па тым, што ён казаў і як ён гэта казаў, сьрдзіта выгаворваючы неслухмянай дзяўчыне за яе блазнаватыя вылазкі. Пасля Ружанін бацька глянуў на Леля і заўважыў у таго на плячы доўгі стары меч. Тут вочы ва ўладара, шэрыя і таксама дужа падобныя да даччыных, здзіўлена акругліліся. І давялося тлумачыцца, Ружане і Лелю абайма, наўзахваткі, але з некаторай асцярогай, апускаючы сякія-такія дэталі. І воі, што суправаджалі свайго ўладара, падыходзілі бліжэй, прысвіствалі, слухаючы, штурхалі адзін аднаго лакцямі, падхоплівалі расказанае шэптамі.

Так падхапілі і мянушку, што Ружана выдумала для Леля — з асцярожнымі смешкамі, бо слоўца падалося забавным, але і з пэўнай паважлівасцю. Мясцовы князь хмурыўся, паглядаючы на меч, на дачку і асабліва на Леля, і, здаецца, не надта верыў расказанаму. Ды і сам Лель, напэўна, не здолеў бы паверыць у жывыя драпежныя цені, у мост са святла, у пачвару-павука. Не здолеў бы, каб не бачыў усё на ўласныя вочы. Але Ружанін бацька, урэшце пачасаўшы бараду, прызнаў, што гутарка не дарожная і што Ружане і Лелю для пачатку варта было б адпачыць

і пад'есці.

— Хай сабе нават і выдумка, — разважліва дадаў уладар, — дык хаця б займальная.

Разам з вершнікамі рушылі ў блізкае селішча. Дождж тут якраз прайшоў, латкі блакітнага неба бліскалі ў лужынах, пакінутых ліўнем, а хмарнае рыззё зносіла ветрам за лугі. Вараныя коні бадзёра мясілі капытамі дарожны бруд, пасля бойка затупаталі па мосце над затхлым ровам. За ўмацаванымі сценамі па вузкіх крывававатых вуліцах з драўлянымі маставымі дабраліся да ўладарскага церама, што побач з храмавым купалам узвышаўся над цёмнымі дахамі. Унутры было светла і цёпла, пахла чалавечай ежай, і можна было ўмыцца, змяніць адзенне і адпачыць. І не думаць пра колішні праклён, пра нелюдскія чары ды спеў камянёў над возерам.

Лелю, які за апошні час адвык ад людзей побач, а да раскошы не быў прывучаны ад самага нараджэння, усё гэта было і дзіўна, і нова. А асабліва здзіўляла, нават трохі палохала чалавечая прыязнасць: яму ўсё падавалася, што вось-вось і тут яго прызнаюць нявартым ды пагоняць прэч. Але гэтага не здаралася. І маці Ружаны, ласкава ківаючы галавою ў белым уборы, падклдала яму за сталом лепшыя кавалкі, глядзела са шкадаваннем. Такі, бач, маладзенькі, а адзін блукаў ля заклятага возера.

— Не адзін, — мовіў быў Лель, ды ніхто асабліва не прыслухоўваўся. З іх з Ружанай расповеду ўсе вакол зразумелі, уласна, адно: праклён з азёрнай ваколіцы зняты, а значыць, можна будзе вярнуцца на землі прадзедаў. Шэравокі мясцовы князь, пашчываючы бараду, прыйшоў да высновы, што Лелевы словы лёгка можна праверыць, а сам ён у любым выпадку нічога не губляе, і павесялеў. Тонка адчуваючы настрой уладара, зайгралі музыкі ў куце, але галасы дуды, лютні і скрыпкі перакрываліся бурлівымі паказкамі, што пераскоквалі ад уладарскага стала на ўзвышэнні па ўсёй шырокай зале, дзе ў агромністым ачагу смажылі свежую дзічыну. У паказках Лель чуў згадкі пра сябе, абавязкова са складнай мянушкай, прыдуманай Ружанай, і пра меч, і пра пачвараў, і пра разбітыя чары. Словы кружылі над кубкамі з віном і мёдам, быццам куслівыя восы, і перакручвалі былое, і выварочвалі на нейкі новы, нечуваны лад.

Таксама дзіўна было *есці* — не перабівацца сухімі скарынкамі ці кіслымі ягадамі, а есці гарачае, смажанае і варанае, печанае і тушанае. Лелю падалося, быццам не еў цэлы век, і ён досыць хутка прыбіраў усё, што з'яўлялася на талерцы. Зрэшты, яму тут жа падклдалі яшчэ і шкадавалі, што такі, бач, худзенькі. Смак хлеба, аднак, прымусіў Леля прыгадаць хлеб і мёд, якім частавалі яго ў коле камянёў на верасовых пустках, — той хлеб быў куды смачнейшы. А яшчэ ад успаміну варушыўся на дне душы смутак, дарма што і Ружана сядзела побач, часам датыкаючыся да Леля локцем.

«Можа быць, — думаў Лель, суцяшаючы сябе. — Можа быць, лютніст яшчэ вернецца. Мала якая патрэба магла паклікаць яго і прымусіць сысці».

Меч з халоднага жалеза па слове ўладара прынеслі сюды ж, у закураную залу з ачагом, і тут, нахіляючыся над знакамі ў метале са свечкамі, уважліва разглядалі яго. Круцілі насамі, цокалі языкамі. Хтосьці са старэйшых, патрэсваючы сівой галавой, прыгадаў паданне пра згублены дзесь тут меч-кладзьянец. Пра кургановы люд і колішнія бітвы ніхто не прыгадаў, затое расповед пра пачвару, што палявала

ля возера, выслухалі разоў дзесяць, не меней. Лель, расказваючы з раза ў раз адно і тое ж, паспеў трохі нават асіпнуць. А вакол ахалі, свіцелі, пляскалі ў ладкі ды патрабавалі паўтарыць.

Адзінае — дарослыя воі дзівіліся, як гэта хлопчык, хай сабе і ўзброены чароўным мячом-кладзянцом, адолеў пачварнага Старога Звера.

— А чаго там, — падала голас Ружана, і ўсе сцішыліся, павярнуліся да яе па тлумачэнне. Ружана ж працягвала, весела пабліскваючы вачыма: — Ператварыўся сабе ў мядзведзя, ды і ўсёй справы той.

Цішыня павісла над сталамі, і нават мурзаты хлапец, што круціў ражон з дзічынаю над ачагом, замёр, разявіўшы рот. А пасля ўсе адначасна і голасна загаварылі, прычым зусім пра іншае, затое шэпцікі над кубкамі ўзмацніліся, залёталі хутчэй, паўтараючы новую показку на розныя лады.

— Нічога, — мовіла Ружана і падміргнула Лелю, якога гэтыя шэпты не дужа радавалі. — Хай людзі павесяляцца. Столькі страху было, а тут хоць нагода пагаварыць.

І людзі сапраўды гаварылі. Калі, праспаўшы ноч на нязвыкла мяккіх пярынах, Лель прачнуўся наступнай раніцай, пра яго ўжо радасна плявузгала ўсё селішча. Дакладней, не столькі пра яго, колькі пра ваяра-пярэваратня Мядзведжае Вушка. Той нібыта з'явіўся з парэчанскіх зямель з чароўным мячом-кладзянцом, каб разбіць злавесныя чары, насланыя на азёрны край. І ўпаляваў пачвараў, і чары развैया, як яно і павінна было стацца. А за ўзнагароду, ясная рэч, папрасіў — не многа, не мала — князеву старэйшую дачку за жонку ды палову ўладання і залатой казны.

— ...але я не прасіў!.. — хапаючыся за галаву, жахаўся Лель, калі сама ўладарова дачка, смеючыся, распавядала яму апошнія навіны.

— А і папрасіў бы, — Ружана паціснула плячыма. — Падумаеш. Што ў той казне было б, калі б голад прыйшоў ці мор. Золата не з'ясі і ад смерці ім не адкупішся.

Лель сустрэўся з ёю вачыма і, адчуваючы, як падкотвае падгорла, разрастаючыся за рэбрамі, тая самая гарачыня, тут жа адвёў пагляд, і не стаў ёй тлумачыць, што справа зусім не ў золаце.

Пад вечар другога дня мясцовыя воі вярнуліся, праверыўшы ваколіцы возера. І прынеслі не толькі звесткі пра дзівосныя змены, але і сякія-такія меркаванні адносна слядоў, якія адшукалі. Расповед, які прынеслі Ружана і Лель, аказваўся не проста забаўнаю показкай, і ўладарны бацька задумаўся, пашчыпваючы бараду.

— А ты, малец, заставайся, — дабрадушна сказаў Лелю. — Ці надумаў дамоў рушыць?

Пра вяртанне назад і гаворкі быць не магло: бацька, абрэзаўшы сыну косы, прызнаваў таго мёртвым. Нават горш за мёртвага. Таму Лель пакруціў галавой, і князь усміхнуўся яму ды паляпаў па плячы.

— Во' й добра.

А чуткі разгортваліся далей і болей, і не прайшоў і тыдзень, як пра надзвычайнага ваяра Мядзведжае Вушка гаварылі не толькі ва ўладарскім селішчы, але і за яго межамі, пад саламянымі стрэхамі, у хацінах рыбакоў ды вугляпалаў. Леля, які не ўмеў управіцца ані з клінком, ані з лукам, гэтыя чуткі адно пужалі, бо праз тую неадпаведнасць падавалася, быццам нахабна займае чужое месца. Бо атрымлівалася, што ён стаў слынным ваяром яшчэ да таго, як

навучыўся трымаць меч у руках. І да мянушкі, да ўласнага імені і нечаканай славы давялося, хочаш-не хочаш, дарастаць.

І Лель рос — і ростам, прыбаўляючы ў вышыню, як маладое дрэўца, і духам, і ўменнем. Ён стаў вучыцца ад княжых вояў мечнай справе, хай тыя спачатку і дзівіліся, што легенда, якая ва ўсіх на вуснах, ні халеры не ўмеє. Напачатку Лель хадзіў з сінякамі і гузакамі ўсіх памераў ды формаў, бо настаўнічалі з ім крута. Але ўпарціўся, не здаваўся. Дакладней, не мог сабе дазволіць здацца — не тады ж, калі ўсе вакол лічаць цябе слынным віцязем з зачараваным клінком.

Некалі праца на зямлі ў родным селішчы давалася няпроста, але загартавала цела ды прывучыла да цяжкіх работ. Таму вучоба пайшла хутка, і зброя пачынала слухацца, хаця стары меч, здабыты ў азёрнай прашчы, усё яшчэ быў і велікаваты, і цяжкаваты.

Мясцовыя патроху асталеўваліся ў землях, што нядаўна пакутавалі ад праклёну. Лель, выязджаючы ў аглядзіны разам з Ружанай ды яе бацькам, заўважаў, месяц ад месяца, усё новыя і новыя змены. Там зводзілі дуброву на будоўлю, там зрывалі пагорак, пракладаючы ці пашыраючы дарогу. Ветракі распускалі крылы на ўзвышшах, на рацэ сям-там паўзнікалі запруды, а дзікія лугі, разараныя, рыхтаваліся да весняга севу. Людзі абіралі месцы для новых селішчаў, а то і вярталіся да старых, закінутых, занядбаных сяліб, адкуль збеглі, ратуючыся ад пачвараў, яшчэ іхнія прадзеды. І паўсюль кіпела праца, і паўсюль быў рух, ажыўленне.

І паўсюль гаварылі пра асілка Мядзведжае Вушка, які адолеў пачвару на возеры і вызваліў край ад злавесных чараў.

— Хай сабе гавораць, — супакойвала Ружана. — Людзі заўжды пра нешта гавораць.

Працяг — у наступным нумары



бярэзка



Штомесячны грамадска-палітычны
і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей
сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір
Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская,
Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 287-19-27, 8 (017) 287-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
В. С. Дзяткова
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 22.06.2020 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 473 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2020

- 01 Гісторыя поспеху. «Questmakers?! Хто гэта?
Дзе гэта?!»
- 05 Праектар. Мы, фрыкі, павінны трымацца разам!
- 08 Месца. Гарады Беларусі
- 10 Ініцыятыва. «Я яшчэ пасяджу тут»
- 11 Школьныя даследванні. Што такое
гермнеўтычная п'еса, ці Пра што творы
Сяргея Кавалёва?
- 13 Школа журналістыкі. Вандроўка па
Чырвоным Беразе
- 14 Школа журналістыкі. Няпростыя простыя
словы
- 18 Заяўка на Парнас. Паэзія
- 19 Заяўка на Парнас. Проза
- 22 Літаратурныя старонкі. Маргарыта
Латышкевіч. Першая песня (працяг)

Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou .

Пісьмы да аўтара на ст. 8-9:
Мінск, Кам'янец, Віцебск.

Цяпер «Бярэзка» можна набыць анлайн!
Заходзь на belkiosk.by — і любімы часопіс будзе ў
тваім гаджэце!
А для амататараў шоргату паперы пад пальцамі —
льготная падпіска па індэксе 74888 (індывідуальная)
і 74879 (ведамасная).

«Бярэзка» ў сацсетках:

 @bjarozka

 @bjarozka.mag